

Dokumentärt om zigenare

HUFVUDSTADSBLADET 9.12.68

Veijo Baltzars debutroman Polttava tie är en ställvis informativ, ställvis omotiverad blandning av författarens egna minnen och upplevelser, av historier som den äldre generationen berättat och av rena fantasier.

Romanens styrka ligger i den dokumentära skildringen av zigenarnas kringflackande liv — den stilistiska utformningen är kanske inte helt perfekt.

Polttava tie är berättelsen om Viktor och Rosita, om deras svårigheter och upplevelser i en värld som inte accepterar dem.

Viktor och hans familj möter människor som skär alla zigenare över en kam, de möter människor som gärna ville hjälpa dem men inte vågar då de är rädda för att grannarna ska frysa ut dem. De råkar ut för poliser som är avogt inställda till zigenare och gärna ser dem som syndabockar. Men de möter också människor som dömer dem efter deras personlighet, inte efter deras ras.

Viktor hamnar i ett slagsmål när han försöker försvara Rosita som utsätts för en människohops hån. Polisen tror mer på de andra än på Viktor och han förs till polisstationen. Han försvaras bara av en enda person, en läkare. Veijo Baltzar säger själv att han ville att denna person skulle vara läkare därför att han anser läkarna höra till den grupp av människor som inte behöver omgärda sig med fördomar.

Militärtjänstgöringen kallar. Viktor måste lämna sin familj. Han klarar sig bra, han vet att han måste göra det. Han hör till

de bästa i sitt kompani men får ändå inga förtroendeuppdrag, befälet litat inte på honom. Men samtidigt är man "snäll" mot honom, han måste ju ha mer frihet än andra, tror man, han är ju zigenare.

Bokens andra del håller kanske inte vad den första lovat. Viktors liv förändras litet för radkalt — han blir läkare. Språnget från kringvandrande zigenare till aktad läkare verkar överkligt. Det förefaller nästan som om författaren låtit handlingen löpa iväg, som om han inte kunnat hålla trådarna i sin hand.

Enligt Veijo Baltzar själv har förändringen dock en mycket viktig funktion i boken. Författaren har med avsikt gett Viktor en så svårforcerad och respekterad yrke. Vi människor dömer ju vanligtvis andra efter samhällsposition och förmögenhet. När Viktor, den föraktade zigenaren, blir läkare står alla dörrar öppna för honom. Som människa har han inte förändrats så mycket, men de som vill se sig i hans glans har plötsligt glömt sin avoghet mot zigenaren Viktor.

Rosita och Viktor vill hjälpa sina stamfränder. De anordnar diskussioner i vilka både zigenarna och andra deltar. De hoppas få tillstånd ett ömsesidigt samförstånd. Viktor anser att zigenarna själva ska få vara med om att bestämma hur deras liv ska gestaltas i framtiden. Han säger att många 'vita' sitter i zigenarföreningar bara för att skaffa sig en position i samhället. Han vill inte att i trädesavgiften till samhället ska vara den att man glömmer sina egna traditioner, sitt eget språk och sin historia.

De läger, danser och flammor som de eldar som Veijo Baltzar berättar om i sin roman finns inte längre. Men det som fortfarande existerar är myten om zigenarnas egen art och heta temperament. Det är hög tid att låta okunnighetens slöjor vika undan, säger författaren i den dikt som avslutar boken.

Carita Kankkonen

VEIJO BALTZAR. Polttava tie. Tammi, inb. 15 mk, härt. 12 mk.